

ПОДОБРЯВАНЕ НА СЪОТВЕТСТВИЕТО МЕЖДУ ТЪРСЕНЕ И ПРЕДЛАГАНЕ НА РАБОТНА СИЛА

Една от основните причини за структурния характер на безработицата в страната е увеличаващото се несъответствие между търсенето и предлагането на труд. През последната една година статистиката отчита плавно повишаване на броя на свободните работни места, обявени в бюрата по труда, както и увеличаване на броя на трайно незаетите свободни места. Констатира се значителен недостиг на работна сила с инженерни и технически квалификации, както и в сектора на новите технологии, в образованието и здравеопазването.

Недостигът на работна ръка с определени квалификации се превърна в трайна тенденция за българските фирми и основна пречка пред развитието на икономиката и привличането на инвестиции. Въпреки сравнително високите равнища на безработица и големия дял на неактивните лица /особено сред младите хора/, броят на свободните работни места по данни на бизнеса и фирми за подбор на персонал непрестанно нараства (13,8 % спрямо м. септември 2015г.). Променя се и профилът на дефицитните професии:

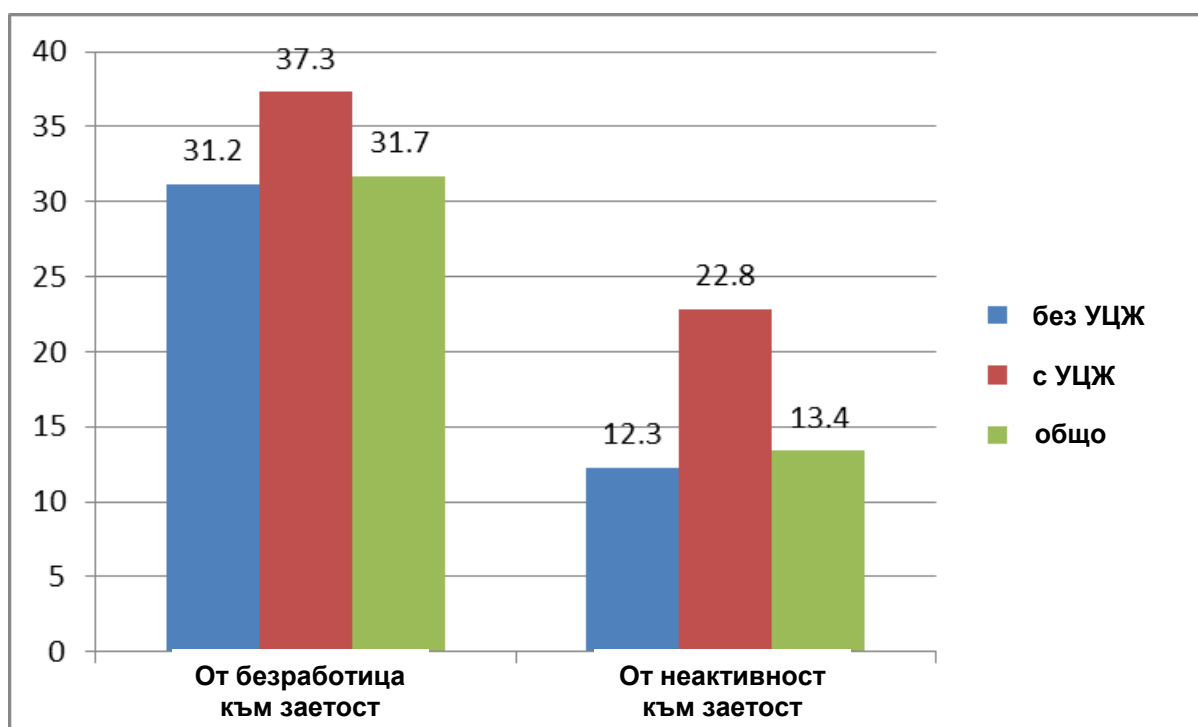
2015г.	2016г.
1. Инженери	Квалифицирани работници
2. Квалифицирани работници	Инженери
3. Мениджъри	Шофьори
4. IT персонал	Работници в сферата на ресторантьорството и хотелиерството
5. Счетоводители и финансисти	Лекари и други здравни професионалисти
6. Шофьори	Мениджъри
7. Лекари и други здравни професионалисти	Работници
8. Търговски представители	Оператори производство/оператори на

	машини
9. Ръководители на проекти	Счетоводители и финансисти
10. Работници в сферата на ресторантьорството и хотелиерството	IT персонал

По данни от анализ на Международната организация на труда от 2012 г. несъответствието на квалификацията с търсенето на пазара е основна пречка пред намирането на работа за всички групи безработни, но в по-голяма степен при лицата с ниско образование – 15,8 % спрямо 12,9 % за лицата със средно и по-високо образование. През 2014 г. 15 % от фирмите в промишлеността в България са имали проблеми в намирането на подходящи работници, докато средно за ЕС този процент е 7,4%. Въпреки сравнително високата безработица към месец август 2016 г. обявените свободни работни места в „Бюрата по труда“ са 22 191 – 19,9 % повече спрямо същия период на 2015 г. Отчитайки факта, че по-голямата част от тези работни места са за т.нар. работнически професии, своевременната намеса на държавата с мерки за осигуряване на подходяща квалификация би дала шанс и на онези групи безработни – основно продължително безработните и безработните младежи, които трайно не успяват да намерят работа на първичния пазар на труда.

Макар и до голяма степен проблемът да се дължи на дефицити в образователната система, следва да се отбележи, че на фона на високата безработица в страната активната политика на пазара на труда не предлага достатъчни по качество и обем мерки, които да компенсират тези дефицити. Със средства от държавния бюджет за 2016 г. е предвидено осигуряването на квалификация на под 12 000 души, което е крайно недостатъчно, както спрямо общия брой регистрирани безработни, така и спрямо декларираните потребности на работодателите.

Изграждането на икономика, основана на знанието изисква засилени инвестиции в знания и умения, чрез увеличаване на участието в учене през целия живот. Поради постоянно променящите се изисквания на пазара на труда и бързия прогрес на съвременните технологии са необходими постоянни инвестиции за повишаване на квалификацията и адаптивността на работната сила. Положителните ефекти за пригодността за заетост на хората, които участват в учене през целия живот се доказва от факта, че по данни от наблюдението на работната сила на Евростат при тях преходът от безработица към заетост е с 6 % по-висок спрямо останалите безработни. При неактивните лица разликата в периода е почти

двойна.

В допълнение към преките ползи, трябва да се отчитат и факта, че ученето през целия живот значително увеличава конкурентоспособността на работниците и служителите, както и на предприятията, които ги наемат. Повишаването на общото ниво на квалификацията на работната сила води до по-високи доходи и намаляването на дела на работещите бедни.

Данните на Евростат показват, че средно в държавите-членки на ЕС, държавите от Европейската асоциация за свободна търговия и държавите-кандидатки през 2014 г. в различни форми на учене през целия живот са участвали 10,7 % от хората на възраст 15-64 г. Спрямо 2009 г. делът им нараства с 1,6 %. По този показател

България заема незавидното предпоследно място, изпреварвайки единствено Румъния. У нас едва 1,8 % от хората участват в учене през целия живот, като за сравнение в скандинавските страни възрастните, преминали обучение са над 25 %. Въпреки, че и в България е регистрирано увеличение на показателя с 0,4 %, то е видно по-малко от средното за ЕС, което демонстрира продължаващото изоставане на страната от общите европейски тенденции и е предпоставка за все по-малка

	Total		Male		Female	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
EU-28 (*)	9.1	10.7	8.2	9.8	10.0	11.6
Belgium	6.8	7.1	6.4	6.7	7.2	7.6
Bulgaria (*)	1.4	1.8	1.3	1.6	1.5	2.0
Czech Republic (*)	6.8	9.3	6.5	9.1	7.0	9.6
Denmark	31.2	31.7	25.3	26.0	37.2	37.5
Germany (*)	7.8	7.9	7.8	8.0	7.7	7.8
Estonia	10.5	11.5	7.5	9.2	13.2	13.7
Ireland	6.3	6.7	5.6	6.0	7.0	7.3
Greece	3.3	3.0	3.3	3.1	3.3	2.8
Spain (*)	10.6	9.8	9.6	9.2	11.6	10.5
France (*)	5.7	18.6	5.3	16.1	6.1	21.0
Croatia	2.6	2.5	2.8	2.4	2.5	2.6
Italy	6.0	8.0	5.6	7.7	6.3	8.3
Cyprus	7.8	6.9	7.7	6.3	7.8	7.3
Latvia	5.4	5.5	3.5	4.8	7.0	6.2
Lithuania	4.4	5.0	3.4	4.5	5.2	5.4
Luxembourg	13.4	14.0	13.4	13.4	13.5	14.5
Hungary	2.7	3.2	2.4	2.9	3.0	3.5
Malta	6.1	7.1	6.0	6.8	6.2	7.5
Netherlands (*)	17.0	17.8	16.5	17.4	17.5	18.2
Austria	13.8	14.2	12.8	13.2	14.8	15.3
Poland (*)	4.7	4.0	4.3	3.6	5.1	4.3
Portugal (*)	6.0	9.3	5.6	8.9	6.4	9.6
Romania (*)	1.5	1.5	1.3	1.6	1.6	1.3
Slovenia	14.6	11.9	12.9	10.4	16.4	13.6
Slovakia (*)	2.8	3.0	2.2	2.8	3.3	3.1
Finland	22.1	25.1	18.5	21.6	25.9	28.8
Sweden	22.2	28.9	16.1	22.1	28.5	36.0
United Kingdom	20.1	15.8	16.7	14.2	23.3	17.4
Iceland	25.1	25.9	20.4	21.7	30.0	30.2
Norway	18.1	19.7	16.8	18.1	19.5	21.4
Switzerland	23.9	31.7	22.8	32.2	25.0	31.2
FYR of Macedonia	3.3	3.1	3.2	3.0	3.4	3.2
Turkey (*)	2.3	5.0	2.4	5.1	2.1	4.9

(*) Refer to the internet metadata file (http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/trng_esms.htm).

(*) Break in series.

Source: Eurostat (online data code: trng_ifs_01)

конкурентоспособност на работната сила у нас.

Допълнителните данни показват, че както в Европа, така и в България, преобладават хората, които придобиват знания и умения по неформален път, като у нас броят им е над 10 пъти по-голям спрямо включените във формално обучение. Този дисбаланс е потенциално предизвикателство пред пълноценното участие на тези хора на пазара на труда, тъй като те не биха били в състояние да докажат квалификацията си със съответните документи.

Съществени различия има и в нагласата за учене в различните възрастови категории. Докато при младите хора (25-34 г.) делът на участващите и имащите желание за участие в учене през целия живот е 31 %, при възрастните над 55 г. той е на

половина – едва 15,1%. По степени на завършено образование този показател е съответно 40,1 % за хората с висше образование, 24,8 % за тези със средно и средно специално и едва 12,3 % за лицата с основно и по-ниско образование. Тази статистика показва, че именно при уязвимите групи на пазара на труда, за които придобиването на нови знания и умения е ключово условие за успешната им реализация на пазара на труда съществува дефицит на възможности и/или недостатъчна информираност относно нуждата от обучение. Трябва да се подчертае, че такива възможности зависят до голяма степен и от доходите и материалното положение на лицата, което поставя именно по-бедните и нискодоходни групи в състояние, в което те не биха могли със собствени средства да си осигурят достъп до обучение и повишаване на квалификацията. Това от своя страна води до задълбочаване на неравенствата и би могло да бъде компенсирано единствено с активната роля на държавата посредством осигуряване на възможности за учене през целия живот преимуществено на уязвимите групи на пазара на труда.

Тенденцията за влошаване на качествените характеристики на работната сила води до намаляване на растежа и брутната добавена стойност на труда в България, което от своя страна е предпоставка за намаляване на обема на преки чуждестранни инвестиции, влошаване на експортното позициониране на българските предприятия и задържане на равнището на доходите. Показателно е, че в страните с най-висок жизнен стандарт се е най-голям дела на хората, които участват в учене през целия живот. Ситуацията налага значително повишаване на публичните инвестиции в обучение на възрастни с приоритет към лицата с по-ниско и без образование и лицата в предпенсионна възраст. Такива инвестиции следва да са съобразени на първо място с потребностите на работодателите от работна сила с определени квалификации, но и с тенденциите за цялостно развитие на българската икономика. В допълнение, инвестициите в знания и умения не трябва да бъдат ограничени единствено до безработните лица, а следва да обхващат и работещите с цел адаптирането им към промените и повишаване на производителността на труда.

Това обосновава от една страна необходимостта от рязко и съществено увеличаване на средствата за активна политика на пазара на труда поне до равнищата, достигнати в периода 2005 – 2009 г., но и цялостна промяна в структурата на самата активна политика. На първо място е необходимо по-голямата част от средствата да бъдат насочени към обучение, да се регламентира

задължението на работодателите, ползващи субсидии по програми и насърчителни мерки на пазара на труда да осигуряват и обучение на наетия от тях персонал, както и да се осигурят средства за обучение и повишаване на квалификацията на работниците и служителите. Тези мерки трябва да бъдат насочени почти изцяло към реалния сектор с оглед осигуряване на устойчивост на публичните инвестиции и трайна интеграция на лицата от уязвимите групи.

За да осигури инвестиции в човешкия капитал България следва да увеличи размера на средствата за активна политика на пазара на труда до най-малко 200 млн. лв. При подготовката и приемането на Националния план за действие по заетостта за 2017г. следва да се отчетат потребностите от инвестиции в знанията и уменията на работната сила и се заложат значителни по обхват програми и мерки за обучение и квалификация, както на безработни, така и на заети лица.

Вж. също:

[Пазар на труда - НСИ](#)

[Образование и учене през целия живот - НСИ](#)